

62STE VERGADERING

VERGADERING VAN DINSDAG 2 APRIL 1963

(Bijeenroepingsuur 13.00)

Voorzitter: de heer Van Thiel

Tegenwoordig zijn 123 leden, te weten:

de heren Van Thiel, Zwanikken, Vondeling, mevrouw Heroma-Meilink, de heren Ruygers, Wierda, Blom, Schagen, mejuffrouw Kok, de heren Tans, Vermooten, Engelsman, Couzy, Den Hartog, Venverloo, Korteweg, De Kort, Nederhorst, Kranenburg, Reehorst, Scheps, Franssen, Vermeer, mejuffrouw Schilthuis, de heren Patijn, Roemers, Posthumus, Van Lier, Brandsma, Goedhart, Van den Bergh, De Ruiter, Van Eibergen, Kieft, Daams, Suurhoff, Koopman, Vredeling, Lamberts, Baeten, mejuffrouw Nolte, de heren Van Bennekom, Bommer, Den Uyl, Oud, Lucas, Visser, Moorman, Van Dongen, Bogaers, Van Doorn, Versteeg, mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra, de heren Ritmeester, Aantjes, Andriessen, Van der Goes van Naters, Baart, De Vreeze, Westerhout, Bruins Slot, Meulink, Van Eijsden, Engelbertink, Biewenga, Smallembroek, Van Koeverden, Aarden, Diepenhorst, Van den Heuvel, mevrouw De Roos-Oudegeest, de heren Drogen, Van Helvoort, Jan Maenen, Van der Veen, Welter, Albering, Veerman, Tilanus, jonkvrouw Wittewaall van Stoetwegen, de heren Van der Ploeg, Stokman, Schmal, Van der Peijl, mejuffrouw Knol, de heren Kleijwegt, Van der Mei, Egas, Beernink, mevrouw Van Someren-Downer, de heren Van Leeuwen, Schuitemaker, Van Gelder, Kikkert, Jager, Roolvink, Brouwer, Willems, Berkhouwer, Mieras, Schuijt, Zegering Hadders, Lankhorst, Corver, Visch, Van Dijk, Assmann, mevrouw Stoffels-van Haaften, de heren Noordenbos, Horsmans, Kleisterlee, Bakker, Geertsema, mevrouw Kuiper-Struyk, mevrouw Tellegen-Veldstra, de heren Roosjen, Kolfshoten, Verkerk, Vrolijk, De Wolf, Blaisse, Biesheuvel, Laan,

en de heer Korthals, Vice-Minister-President, Minister van Verkeer en Waterstaat, de heer Beerman, Minister van Justitie, de heer Toxopeus, Minister van Binnenlandse Zaken, de heer Veldkamp, Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, mejuffrouw Klompé, Minister van Maatschappelijk Werk, de heer Calmeyer, Staatssecretaris van Defensie, en de heer Pos, Gevolmachtigde Minister van Suriname.

Aan de orde is de behandeling van de wetsontwerpen:

Wijziging van het militaire strafprocesrecht;**Wijziging van het materiële militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht;****Wijziging van de Beginselenwet gevangeniswezen in verband met de tenuitvoerlegging van militaire defentie en van de Dienstplichtwet in verband met het vervallen van artikel 69 van de Wet op de Krijgstucht (5169, R 112).**De heer **Kranenburg**, plaatsvervangend voorzitter van de bijzondere commissie, brengt het volgende verslag uit:

De bijzondere commissie voor deze wetsontwerpen heeft de eer het volgende te rapporteren.

In haar handen zijn gesteld de volgende adressen:

een, van mr. W. Keuchenius, te 's-Gravenhage, houdende verzoek om zijn opmerkingen en vragen in overweging te nemen alvorens deze wetsontwerpen aan te nemen;

een, van de Nederlandse Orde van Advocaten, te 's-Gravenhage, waarin wordt aangedrongen het Nederlands Militaire strafprocesrecht niet partieel maar volledig te herzien.

Kranenburg e. a.

De commissie, overwegende dat de inhoud van deze adressen voor de leden der Kamer van belang kan zijn, stelt aan de Kamer voor deze adressen nader te leggen ter griffie, ter inzage van de leden.

De Kamer verenigt zich met het voorstel der commissie.

De **Voorzitter:** Ik stel voor, de algemene beraadslaging over de drie wetsontwerpen te zamen te doen houden.

Daartoe wordt besloten.

De algemene beraadslaging over de drie wetsontwerpen wordt geopend.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het is mij een behoefte uiting te geven aan de gevoelens van spijt en teleurstelling van de bijzondere commissie, dat haar voorzitter, de geachte afgevaardigde de heer Van Rijckevorsel, aan de laatste fase van haar werk geen leiding heeft kunnen geven. Wij hopen van harte, dat hij spoedig geheel genezen zal zijn en zijn plaats in de Kamer weer zal innemen. Met zijn bijzondere belangstelling voor de militaire rechtspleging zal hij naar onze verwachting nog een ruim arbeidsterrein, ook na de behandeling van de onderhavige wetsontwerpen, kunnen vinden.

Ik mag misschien één punt uit het beleid van de commissie vermelden. Er is, o.a. door de Minister van Justitie, wel eens aandacht gevraagd voor de geruime tijd, die tussen de indiening van deze wetsontwerpen en de verschijning van het voorlopig verslag is verlopen. Ik mag er de aandacht voor vragen, dat deze tijd door de commissie niet in ledigheid is doorgebracht. Er heeft een intensief mondeling en schriftelijk overleg met de Minister plaatsgehad. De resultaten van dit overleg, ongeacht de vraag, of men die voldoende of te schraal oordeelt, zijn uiteraard niet alleen voor de verantwoordelijkheid van de commissie. Evenmin vormen ze een antwoord op de vraag, of het overleg al dan niet de voortvarendheid op wetgevend gebied heeft bevorderd. Bij het overleg had de Minister dat naar ons gevoel meer in de hand dan de commissie.

Bij deze algemene beraadslaging staat mijn naam als enige op de sprekerslijst. Ik sta hier qualitate qua, en wel als waarnemend voorzitter van de bijzondere commissie. Het geval doet zich nl. voor, dat de commissie in haar visie op de wetsontwerpen eenstemmig is, en wel in deze visie, dat wij vandaag alleen maar een fase in de ontwikkeling van de militaire strafrechtspleging afsluiten en aan de vooravond staan van een nieuwe, meer ingrijpende fase. Aan deze visie meent de commissie met bijzondere nadruk uiting te kunnen geven door haar bij monde van één woordvoerder naar voren te laten brengen. Uiteraard koestert zij de hoop, dat de Kamer haar daarin wil volgen en de Kamer zal begrijpen, dat in een volgende fase de leden der commissie zich voorstellen omstandig op de materie terug te komen en de soms wellicht divergerende standpunten van hun fracties naar voren zullen brengen.

In het verleden, mijnheer de Voorzitter, is uit de Kamer nogal aandrang uitgeoefend op de regering om een wijziging van de militaire strafrechtspleging ter hand te nemen. De bezwaren in de Kamer tegen de huidige situatie, zoals deze uit die vertogen in de Kamer naar voren kwamen, betroffen twee onderling samenhangende omstandigheden. Ons huidige bestel van militaire strafrechtspleging is in de oorlog tot stand gebracht en regelt de materie voor een krijgsmacht op oorlogsvoet, eigenlijk mag ik wel zeggen: in actie. En — dat is het tweede punt — om dit bestel in stand te houden, om niet gedwongen te vervallen in een onhanteerbare vredesrechtspleging, was het Hoog Militair Gerechtshof wel zo vriendelijk in zijn jurisprudentie aan het begrip „tijd van oorlog” vast te houden. Bij het uiten van deze bezwaren deed de Kamer niet te kort aan de waardering, die de militaire justitie

Kranenburg

toekomst voor de feitelijke rechtsbedeling aan de militairen onder het nu vigerende bestel.

Mijnheer de Voorzitter! Aan deze beide in de Kamer geuite bezwaren komen de wetsontwerpen, in hun oorspronkelijke versie, ten volle tegemoet. Evenwel blijkt in het voorlopig verslag een veel diepere belangstelling bij de kamerleden voor de materie en daarin komen dan ook veel verder gaande verlangens naar voren. Natuurlijk, het voorlopig verslag verwelkomt de verdwijning van het oorlogsrecht, maar het vraagt meteen aandacht voor een niet te scherpe onderscheiding tussen de rechtspleging in een parate krijgsmacht en die in een krijgsmacht in actie en zeker vraagt het de aandacht voor een soepele overgang tussen deze situaties.

Maar met inachtneming van deze vereisten gingen de verlangens van de commissie, om het globaal te zeggen, uit naar de grootst mogelijke concordantie tussen de militaire strafrechtspleging en de rechtspleging van het Wetboek van Strafvordering. De commissie heeft zich in deze gedachte gesteund bevonden door een uitvoerig en zeer doorwrocht memorandum van de Nederlandse Orde van Advocaten. De belangstelling en de toewijding van de orde hebben in de commissie veel waardering gevonden.

Het verlangen naar concordantie concretiseerde zich door het centraal stellen van een viertal punten. Dat waren het rechterlijk toezicht op de detentie, de tijdige en volledige erkenning van de positie van de raadsman, de revisie en de cassatie.

De memorie van antwoord is door de commissie als een teleurstelling ervaren, zij het gelukkig niet helemaal onvermengd. De regering heeft geen poging gedaan in dit wetsontwerp de concordantie met de civiele strafvordering te benaderen. Slechts heeft zij in het huidige bestel een aanmerkelijke verbetering weten in te bouwen van het toezicht op de detentie en het tijdig optreden en de positie van de raadsman. Het zijn deze punten, die, naar de commissie hoopt, de Kamer in erkentelijkheid als verbeteringen zal aanvaarden.

De commissie kon tot deze wens komen, omdat de regering de verder, ik mag wel zeggen de veel verder gaande desiderata van de commissie niet van de hand heeft gewezen. De regering heeft zich ontvankelijk getoond voor de suggestie van de commissie om op deze desiderata de vraagpuntenprocedure toe te passen. In het mondeling overleg heeft de regering daarbij harerzijds zelfs voortvarendheid willen toezeggen.

Het is deze toezegging, die het de commissie mogelijk heeft gemaakt de Kamer de ietwat extraordinaire behandeling van het wetsontwerp aan te bevelen.

Wij staan nu voor de mogelijkheid een beperkte verbetering te incasseren in de redelijke zekerheid, dat zij een voorschot betekent op een grondige herziening van de militaire strafrechtspleging. Het is een stuk wetgeving, waarvan noodzakelijkerwijs de regering het tempo moet bepalen. Noch de Kamer, noch ook de deskundige commissie van de Nederlandse orde ziet kans werkelijk diepgaande wijzigingen in de militaire strafrechtspleging als het ware in te amenderen. De toezegging vraagpunten aan de Kamer voor te leggen en de kennis, die wij uit de stukken kunnen putten omtrent de onderwerpen van die vraagpunten, kunnen bij de Kamer de verwachting wekken, dat een deugdelijke methode van wetgeven wordt geëntameerd, maar over het tempo in deze wetgeving heeft de Kamer geen andere aanwijzing dan de toezegging der regering nog dit jaar te beginnen.

Mijnheer de Voorzitter, het is duidelijk, dat deze toezegging over de bewindsperiode van beide betrokken Ministers heenreikt en strikt genomen hun opvolgers niet bindt. Nog minder is dit het geval met een eventuele toezegging om na de indiening en de behandeling der vraagpunten de wetgevend machine op hoge toeren te laten blijven doordraaien. Een duidelijk gebleken eenstemmigheid van regering en Kamer op deze punten en op dit moment is echter staatkundig en zelfs staatsrechtelijk ook weer helemaal niets. Als de Ministers en de Staatssecretaris het een versterking achten van

de kansen op het uitvoeren van deze gemeenschappelijke voornemens, zou de Kamer wellicht vandaag bereid zijn haar verlangens in een uitspraak vast te leggen. Willen de Ministers hierover hun oordeel geven?

Voor de voorbereiding van de wetsontwerpen hebben de ministers tot nu toe profijt kunnen trekken van de adviezen van een commissie, de commissie-Doornbos. Wij hebben respect en waardering voor de arbeid van deze commissie, al moeten wij erkennen, dat zij niet steeds voorspoed heeft gekend en bij de voortschrijdende gedachtenwisseling tussen regering en Kamer ietwat op de achtergrond moest raken. Voor de toekomst lijkt ons, dat van deze commissie — en dat geldt eigenlijk van elke commissie — niet verwacht kan worden, dat zij met de regering de medetegenspeler zal kunnen zijn van een ongeduldige en op actie bedachte Kamer. Het is zelfs nauwelijks te denken, dat het verloop van de gedachtenwisseling tussen regering en Kamer nog te vangen zal zijn in enige opdracht aan een commissie. Wij menen dan ook, dat op de ministeries een volwaardig, een full-time wetgevend apparaat werkzaam zal moeten zijn om de ministers in staat te stellen aan de verlangens van de Kamer te voldoen.

Ook over de voornemens van de minister en de staatssecretaris in dezen worden wij graag geïnformeerd. Het antwoord van de minister en de staatssecretaris kan ook van invloed zijn op de vraag of de Kamer behoefte gevoelt aan een uitspraak.

Het aanvaarden van de wetsontwerpen over de militaire strafrechtspleging zal door de Kamer geschieden in de gedachte, dat een interimregeling tot stand komt, die geen lang leven beschoren mag zijn. De regering heeft zich met deze gedachte verenigd.

Anders ligt het met het militaire tuchtrecht. Daarover is de gedachtenwisseling voorshands vastgelopen tussen de regering en de Kamer. Uit de Kamer is de discussie geopend over de vraag of het tuchtrecht wel van deze tijd is, of het geschreven recht naar inhoud en vorm nog past bij het rechtsbewustzijn en de gedachtenwereld van de militair, de dienstplichtige in het bijzonder, van 1963. De regering beantwoordt die vraag bevestigend. Daarmede is de discussie eigenlijk afgekapt. Toch leven in de Kamer verlangens in dit opzicht. Zij zou graag de werking van het beklagrecht nader onderzocht zien, zij vraagt een studie van de figuur van een buiten de hiërarchie staand orgaan om een taak te vervullen in de beklagprocedure en zij betwijfelt of de bewoordingen van het reglement betreffende de krijgstucht de hedendaagse militair nog voldoende aanspreken om een levend element in zijn militaire leven te betekenen.

Nu is de commissie medegedeeld, dat op het reglement betreffende de krijgstucht een toelichting zal verschijnen, die niet alleen in hedendaagse taal zal zijn verrat, maar ook authentiek van karakter zal zijn. Deze mededeling van de regering heeft twee aspecten. Ten eerste blijkt er nu ook bij de minister, de Minister van Defensie i.c., zorg over het voldoende aansprekend karakter van de huidige tekst. Maar in de tweede plaats komt er naast de tekst van een algemene maatregel van bestuur een ministeriële tekst. U zult begrijpen, dat dit in de commissie wel vragen heeft opgeroepen en openlaat. De algemene maatregel van bestuur, dus het reglement betreffende de krijgstucht, spreekt de militair aan van het begin van deze eeuw. Toen is het ontworpen. De oorspronkelijk aangesprokenen zijn dus nu over de 80 jaar. De minister richt zich straks in zijn toelichting tot de militair van anno 1963 en doet dat om beter te worden verstaan. Voor juristen en militairen rijzen hier natuurlijk vele problemen. Binnen de compagnie, de batterij, het eskadron zijn tekstdisputen van militaire schriftgeleerden uit disciplinair oogpunt naar ons gevoel geen aanwinst. Het Hoog Militair Gerechtshof zal te maken krijgen met een geheel nieuw soort tekstvergelijking en eventueel met een beroep op ministeriële schulduitsluitingen of schuldvaststellingen.

Kranenburg e. a.

De bijzondere commissie genoot het voorrecht bij dit novum als verbindingsschakel te mogen optreden tussen de Ministeries van Defensie en van Justitie.

Kortom, het novum zal ongeacht het verloop van zaken met deze en met volgende wetsontwerpen nog aanleiding genoeg geven om met de Minister van Defensie de opgeworpen vragen onder de ogen te zien, maar in het verband van deze wetsontwerpen onderstreept het wel de wens van de Kamer om ook inzake het tuchtrecht vraagpunten aan de Kamer voor te leggen. Mijn vraag is nu: is de regering hiertoe bereid?

Mijnheer de Voorzitter! Het zal u duidelijk zijn, hoezeer de commissie de positie van onze Nederlandse burger, onze medeburger in de wapenrok, als justitiable, zowel in strafrechtelijke als in tuchtrechtelijke zin, ter harte gaat. Zij meent, dat hier geen enkele achterstand bij de medeburger in civiel aanvaardbaar is. Zij voelt de verantwoordelijkheid van de Staten-Generaal als medewetgever voor de rechtszekerheid, voor zover deze door een deugdelijke en op de hoogte van haar tijd zijnde wetgeving kan worden bevorderd, en zij is bereid, zich daarvoor de nodige inspanning te getroosten.

Ik zou mijn uiteenzetting willen kenmerken als een uitnodiging aan de regering, met ons de handen ineen te slaan en samen de schouders onder het wetgevend werk te zetten, en ik hoop, dat de reactie van de minister en de staatssecretaris zodanig zal zijn, dat wij onze afspraak met de aanneming van deze wetsontwerpen zullen kunnen bezegelen.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn taak als woordvoerder van de commissie strekt niet verder dan de algemene beschouwingen. Bij de artikelswijze behandeling en bij eventuele amendementen herneemt uiteraard ieder lid zijn eigen rechten.

Alleen is er in verband met de artikelen nog één punt, waarin de commissie bepaald eenstemmig is. De wetsontwerpen elimineren in vredetijd de strafrechtelijke en de tuchtrechtelijke verlaging, al naar gelang de amendering uitvalt geheel of gedeeltelijk. Dit zal de administratiefrechtelijke verlaging een eigen functie laten, ook in verband met straf- of tuchtzaken. De commissie voelde de behoefte — zij heeft die ook ter kennis van de regering gebracht — aan een administratief appel voor deze gevallen. Nu stel ik de vraag, of de Minister van Defensie deze rechtsgang al in bewerking heeft genomen.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft medegedeeld, dat hij als enige spreker algemene beschouwingen zou houden bij de behandeling van deze wetsontwerpen. Waar de Kamer dus van haar kant soberheid betracht bij de algemene beraadslaging, zal ik dit ook mijnerzijds doen.

Laat ik beginnen met mij aan te sluiten bij de woorden van de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg ten opzichte van de afwezigheid van de heer Van Rijckevorsel. Ook de regering betreurt het, dat de heer Van Rijckevorsel door ziekte niet aanwezig kan zijn bij de behandeling van deze wetsontwerpen, waarvoor hij een grote belangstelling koestert.

De opzet van deze wetsontwerpen is bescheiden. De rechtspleging van zee- en landmacht dateert van 1814 en behoudens enkele incidentele aanpassingen is er geen volledige doorwerking geweest van de gewijzigde rechtsopvattingen op het stuk van de burgerlijke, maar toch ook van de militaire rechtspleging. De huidige wetsontwerpen hebben als gezegd een bescheiden doel. Toen mijn ambtsvoorganger, minister Samkalden, met de toenmalige Minister van Defensie, minister Staf, en met de Minister van Zaken Overzee, minister Helders, deze ontwerpen indiende, was het hoofddoel een incidentele herziening te bereiken, nl. op het stuk van de overgang van de berechting door krijgsraden te velde naar die van vredeskrijgsraden, aanpassing aan de nieuwe structuur van het Koninkrijk, consolidatie van zekere modernisering, die verkregen waren tijdens de praktijk van de oorlog. Ten dele ook was het nodig, aan te passen aan wijzigingen in het militaire apparaat, en ten slotte gold het ook de concordantie te handhaven tussen de

Minister Beerman e. a.

verschillende onderdelen van de krijgsmacht. In het overleg met de Kamer, waaruit bleek, dat zij voor deze volgens haar te beperkte opzet geen voldoende reden zag, is de regering bereid gevonden, omdat zij met de Kamer op het standpunt staat, dat een algehele herziening urgent is, om op twee punten de Kamer in het kader van dit ontwerp tegemoet te komen, en wel t.a.v. zekere waarborgen, waarmee het voorlopig arrest zal worden omringd, alsmede t.a.v. de positie van de raadsman. De Kamer had nog twee andere onderwerpen op haar verlanglijst staan t.a.v. de incidentele herziening: de mogelijkheid van revisie en van cassatie. De regering meende, dat het incidentele karakter al te zeer zou worden losgelaten, wanneer men ook een regeling voor de revisie en de cassatie in het kader van deze ontwerpen ter hand zou nemen. Niettemin meen ik te mogen zeggen, dat de nieuwe regeling als gevolg van het overleg met de Kamer op het stuk van het voorlopig justitieel arrest en met name ook door de veel krachtiger en efficiënter geworden positie van de raadsman grote voordelen brengt. Men kan zeggen van de militaire rechtspleging, dat zij een zeer oude behuizing heeft, maar voordat er een geheel nieuw huis is gebouwd, brengen de ontwerpen in die oude behuizing zeer ingrijpende verbouwingen teweeg en een veel betere outillage.

Ook de regering heeft waardering voor het rapport van de Orde van Advocaten. Het is een goed stuk werk, hetgeen niet wil zeggen, dat de regering het met alles wat daarin staat eens is. Met name wijs ik erop, dat het rapport zich wat te eenvoudig voorstelt telkens te verwijzen bij de militaire rechtspleging naar de civiele.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg, namens de commissie deze ontwerpen op afbetaling aanvaardende, heeft zich bijzonder geïnteresseerd getoond naar de procedure voor de algehele herziening. De regering heeft in het mondeling overleg reeds toegezegd, dat zij zich voorstelt overeenkomstig de wensen van de Kamer een vraagpuntenprocedure te entameren. De regering bepaalt daarvan het tempo, zo zeide de geachte afgevaardigde niet ten onrechte. De regering is zich daarvan bewust en ook van de verantwoordelijkheid, die deze bevoegdheid meebrengt. Ik kan de geachte afgevaardigde mededelen, dat uit de enigszins aangevulde commissie-Doornbos een werkgroep is gevormd, die reeds metterdaad en naar mijn mening zeer intensief bezig is met de voorbereiding van de eerste reeks vraagpunten, die wij aan de Kamer zullen voorleggen met de voorlopige antwoorden van de regering. Die werkgroep is zodanig uitgerust, dat ik het volle vertrouwen heb, dat, wanneer aan deze bewindsperiode en aan het huidige kabinet een einde is gekomen, zij met hetzelfde enthousiasme, waarmee zij haar taak is begonnen haar werk zal voortzetten.

De geachte afgevaardigde heeft ook gesproken van een full-time wetgevend apparaat. Dat is een grote term. Wanneer hij wil aanvaarden, dat de werkgroep qua secretariaat e.d. naar mijn mening voldoende is uitgerust, dan kan ik hem antwoorden, dat er een behoorlijk wetgevend apparaat is gevormd ter voorbereiding van de algehele herziening van de militaire rechtspleging.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu bij het tuchtrecht. Het lijkt mij beter, dat deze materie wordt behandeld door de Staatssecretaris van Defensie.

De heer **Calmeijer**, Staatssecretaris van Defensie: Mijnheer de Voorzitter! De voorzitter van de bijzondere commissie de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft nog eens een lans gebroken voor de herziening van het militair tuchtrecht. Hij heeft er daarbij op gewezen, dat het militair tuchtrecht dateert uit de jaren omstreeks de eeuwwisseling. Naar zijn mening en ook naar de mening van anderen is dit tuchtrecht aan herziening toe.

Het is de geachte afgevaardigde en de andere leden van de Kamer bekend, dat hierover een bespreking met de commissie heeft plaatsgevonden. De resultaten van deze bespreking zijn ook in de gedrukte stukken gepubliceerd, zij het dat

Staatssecretaris **Calmeyer**

deze de geachte afgevaardigde dus niet geheel hebben bevredigd.

De geachte afgevaardigde zal het mij ten goede houden, dat ik de motiveringen, die naar voren zijn gebracht en die op het ogenblik natuurlijk ook nog de onze zijn, niet herhaal. Ik wil enkele punten daaruit aanstippen.

Naar de mening van de militaire autoriteiten, met welke mening de minister en beide staatssecretarissen van het Ministerie van Defensie zich hebben verenigd, zijn de grondslagen voor het militaire tuchtrecht nog alleszins juist en bruikbaar. Er kan misschien worden aangevoerd — en dit is ook weleens aangevoerd —, dat zij in wat te absolute bewoordingen zijn gesteld.

Ik geloof, dat het in onze tijd geen kwaad kan, wanneer de normen in wat absolute bewoordingen zijn gesteld, ervan uitgaande, dat bij de hantering van deze normen, men er toch mee rekening houdt, dat geen mens aan absoluut gestelde normen kan voldoen.

Het is dus naar onze mening een nog niet bewezen zaak, dat het militair tuchtrecht inderdaad een grondige herziening behoeft. Gelijk in de gedachtenwisseling is opgemerkt en gelijk ook in de gedrukte stukken is vastgelegd, is hier geen vergelijking met het commune recht mogelijk, zodat de bewijslast, dat het militair tuchtrecht min of meer ingrijpend zou moeten worden herzien rust op degenen, die dit naar voren brengen en niet op degenen, die menen dat dit niet aanwezig is. Wij menen, dat dit tijdstip nog niet is gekomen. Wel zijn wij van mening — dit vloeit in het bijzonder voort uit het feit, dat de tekst omtrent 1900 is geschreven —, dat de bewoordingen niet altijd meer diegene zijn, waarin men op het ogenblik de militair aanspreekt. Dit heeft er dan ook toe geleid, dat er een handboek is samengesteld, waarin aan de hand van de letterlijke tekst — en uiteraard de letterlijke tekst van de algemene maatregel van bestuur handhavende en daar geen afbreuk aan doende — getracht is — en naar mijn mening in het algemeen op een goede wijze is getracht — deze tekst nader te brengen tot degene, die daar in onze dagen mee te maken heeft. De commissie heeft gevraagd, deze tekst ook nog eens voor te leggen aan de Minister van Justitie. Dit is sinds deze bespreking ook geschied, mijnheer de Voorzitter. Juist vandaag hebben wij enige open aanmerkingen van de Minister van Justitie ontvangen, die natuurlijk met aandacht zullen worden bestudeerd en die eventueel tot wijzigingen en aanvullingen zullen leiden, die overigens niet van een ingrijpend karakter zijn.

Wij staan dus nog steeds op het standpunt, dat ook in de gedrukte stukken is vastgelegd. Dit maakt het mij wel enigszins moeilijk, tegemoet te komen aan de vraag, die de geachte afgevaardigde heeft gesteld nl. om de vraagpunten van het militair tuchtrecht aan de Kamer — zo heb ik het begrepen — achtereenvolgens voor te leggen, want dan moeten er eerst dergelijke vraagpunten zijn.

Ik wil gaarne de toezegging doen, dat, indien en naarmate zich dergelijke vraagpunten voordoen — misschien kan het gebruik van dit handboek er ook toe leiden, dat dergelijke vraagpunten naar voren komen — de bewindslieden gaarne bereid zijn de in andere gevallen gevolgde methode ook na te volgen en dergelijke vraagpunten aan de Kamer voor te leggen. Ik sta hier dus in beginsel bepaald niet afwijzend tegenover. Als ik echter op het ogenblik zeide, dat wij dat zullen doen, zou dit veronderstellen, dat er vraagpunten zijn geformuleerd. Dan zou ik dus iets stellen, wat ik niet zou kunnen waar maken, want er zijn geen vraagpunten geformuleerd.

De geachte afgevaardigde heeft tegen de handleiding nog enige bezwaren geopperd, die hij al eens eerder naar voren heeft gebracht. Deze bezwaren begrijp ik wel enigermate, maar vermoedelijk zullen ze na lezing van de handleiding wegvallen. Het spreekt vanzelf, dat het Hoog Militair Gerechtshof — dat zal de geachte afgevaardigde ook niet bedoelen — zijn oordeel niet op de tekst van de handleiding zal baseren. Voor dit hof blijft de algemene maatregel van be-

Staatssecretaris **Calmeyer e.a.**

stuur, het Reglement van Krijgstucht, maatgevend. Ik meen, dat hiermede geen moeilijkheden zijn te vrezen, een mening, die ik alleen zou kunnen staven met het handboek zelf. Ik hoop, dat dit de belangstelling van de geachte afgevaardigde zal hebben.

Een andere materie, die de geachte afgevaardigde heeft aangevoerd, is de verlaging bij administratieve maatregel. Er is enig verband met een van de ingediende amendementen, maar de geachte afgevaardigde heeft het los daarvan gevraagd. De geachte afgevaardigde meende, dat hiervoor een administratieve appèlregeling in het leven moest worden geroepen. Mijnheer de Voorzitter, in de praktijk heeft zich hierop al een appèlregeling gevormd. Er worden in de praktijk nl. twee methodes toegepast om van een dergelijke administratieve maatregel in appèl te gaan. De ene methode ligt op krijgstuuchtelijk gebied en de andere op administratief gebied. Het komt voor, dat men zich beroept op artikel 9, lid 4, van het Reglement van Krijgstucht, dat handelt over een militair, die een krenkende of onbillijke behandeling heeft ondergaan. Men voelt deze terugstelling dan als een krenkende of onbillijke behandeling, beroept zich op dit artikel en beroept zich derhalve op de hoogste chef, de bevelhebber van de luchtmacht of die van de landstrijdkrachten, die deze zaak dan in behandeling neemt. Bij de luchtmacht is dit enige malen voorgekomen. Het is dus een begaanbare weg en die wordt ook als zodanig erkend.

De tweede methode, die onlangs nog bij de Landmacht is toegepast, is dat men zich beroept op de Minister als administratieve chef van degene, die de administratieve terugstelling heeft uitgevoerd. De Minister laat dit dan door de personeelsafdelingen onderzoeken en neemt hierover een beslissing.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Excellentie, mag ik u wat vragen? Als de Minister een beslissing neemt, is daarvan dan weer beroep op de Kroon mogelijk of komt men automatisch bij het ambtenarengerecht terecht?

Staatssecretaris **Calmeyer**: Neen, want het betreft hier geen militaire ambtenaren. Administratieve terugstelling is voor beroepspersoneel alleen op verzoek mogelijk. Het gaat alleen om dienstplichtig personeel. Dat zijn geen militaire ambtenaren.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mag ik iets aan de Minister van Justitie vragen? Betreft dit dan een beslissing, waarop appèl mogelijk is, wanneer de wet Beroep Administratieve Beschikkingen tot stand is gekomen?

Minister **Beerman**: Ik zou dat niet direct durven zeggen. Er zou dan in allen gevalle één van de vier beroepsgronden aanwezig moeten zijn. Het kan dus niet bij elke beslissing binnen het kader van het beleid.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Het gaat om een rechtsgang, dus dat zou geen bezwaar opleveren.

Minister **Beerman**: Het staat, meen ik, niet op de negatieve lijst. Deze vraag wordt mij onverwacht gesteld en de materie is vrij gecompliceerd. Alleen door het feit, dat het niet op de negatieve enumeratieve lijst van het ontwerp-B.A.B. staat, maakt nog niet, dat het zich automatisch voor een beroep op de Raad van State leent.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Ik begrijp, dat u dit enigszins overvalt, maar het zou mij welkom zijn als van de kant van de regering een dergelijk beroep tenminste sympathiek bekeken zou worden.

Minister **Beerman**: Het krijgt wel een zeer zwaar accent, als de betrokkene bij de Raad van State in beroep zou kunnen komen.

De heer **Wierda** (P.v.d.A.): Dat kan een dienstplichtige ook.

Minister Beerman e. a.

Minister **Beerman**: In de praktijk zal het voor een dienstplichtige niet zo heel veel uitmaken, behalve dan misschien wegens salarisverschil met terugwerkende kracht, omdat de dienstplichtige dan na een paar maanden waarschijnlijk zijn dienstplicht heeft vervuld.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): De eer wil ook wat.

Minister **Beerman**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het moeten nakijken. Ik durf hier niet een bepaald „ja” of „neen” te laten horen.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Van de drie concrete vragen, die ik namens de commissie heb gesteld, zijn er twee beantwoord door de Minister van Justitie. De belangrijkste van die twee vragen was, of de Minister zich zodanig geëquipeerd acht voor de vraagstellingsprocedure, dat zijn opvolger deze met animo met de Kamer zal voortzetten. Het antwoord daarop is niet, dat de commissie-Doornbos op het ogenblik ter zijde wordt gesteld, maar dat deze commissie zodanig is geëquipeerd, dat zij een volwaardige tegenspeelster van de Kamer zou kunnen zijn. Ik mag daaronder, zo neem ik aan, verstaan: een ambtelijke equipering, waardoor inderdaad enige ambtenaren zich ten volle aan deze zaak kunnen wijden, zij het met regelmatige ruggespraak met de leden van de commissie.

Dan de vraag, die de geachte Staatssecretaris heeft beantwoord over het tuchtrecht. Het antwoord van de Staatssecretaris roept natuurlijk de vraag op voor de Kamer: Hoe krijgen wij het tuchtrecht toch weer aan de orde? Dat moment heeft nl. de Staatssecretaris bepaald op het ogenblik, dat binnen Defensie het tuchtrecht blijkt te falen en in het oog van de Minister van Defensie blijkt te falen. Ik voel wel, dat hier voor de Kamer de waarneming, wanneer dat falen zal worden geconstateerd, op een ander moment kan vallen en misschien moeilijker zal zijn. Nu is er één troost: door de toezeggingen van de geachte Minister van Justitie houden wij waarschijnlijk in deze Kamer een commissie in stand om de vraagpunten te behandelen, een commissie, die dus toch met de regering in gesprek zal blijven. Ik mag dan van de zijde van de Kamer misschien wel de verwachting uitspreken, dat deze commissie zeker en alerte zal blijken ook op het tuchtrecht. Of dat altijd een onderwerp zal zijn, dat deze commissie in haar vergaderingen zal bespreken, durf ik niet voorspellen. In ieder geval zal een voldoende aantal leden van de commissie op deze materie gedrukt blijven, zodat een aantal leden van de Kamer bij de behandeling van de begroting van Defensie toch in de gelegenheid zal zijn deze zaak tussen Minister en Kamer levend te houden.

Mijnheer de Voorzitter, u hoort uit mijn woorden, dat ik niet kan verklaren, dat het antwoord van de Staatssecretaris voor de commissie bevredigend is, maar u hoort ook uit mijn woorden, dat tussen de Minister van Defensie en de Kamer in dezen bepaald het laatste woord niet is gesproken en ook niet mag zijn gesproken.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan nu heel kort zijn.

Ik kan de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg nog mededelen, dat in de werkgroep uit de commissie-Doornbos ook een zodanig ambtelijk element aanwezig is, dat de stuwende kracht van die commissie bij de voorbereiding van de vraagpunten verzekerd is.

Over de vraag, die de geachte afgevaardigde mij zojuist bij interruptie stelde, heb ik mede ambtelijk nagedacht en de vrucht van dat ambtelijk overleg — het is niet alleen vrucht van eigen brein — is, dat de administratieve terugzetting op de Dienstplichtwet berust, die wel op de negatieve lijst van de B.A.B. staat. Mijn conclusie zal dus moeten zijn, dat daarvan geen beroep op de Raad van State is.

De **Voorzitter**: Wenst de heer Staatssecretaris van Defensie nog het woord?

De heer **Calmeyer**, Staatssecretaris van Defensie: Dank u, mijnheer de Voorzitter.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Alvorens elk van de drie wetsontwerpen afzonderlijk aan de orde te stellen, vraag ik de aandacht van de Kamer voor het volgende:

Op bladzijde 5 van het gewijzigd ontwerp van Rijkswet, voorkomende op stuk nr. 15, moet in de laatste regel van de rechterkolom in plaats van „arrondissementskrijgsraden” worden gelezen: arrondissementkrijgsraden.

Op bladzijde 25 van het gewijzigd ontwerp van Rijkswet, voorkomende op stuk nr. 16, moet in de rechterkolom op de eerste regel van de derde alinea van het voorgestelde artikel 25 de komma achter arrest vervallen.

Op bladzijde 27 van hetzelfde stuk moet in de eerste regel van het voorgestelde artikel 56 in plaats van „krijgtuchtelijk” worden gelezen: krijgstuchtelijk.

Deze drukfouten zullen worden verbeterd.

In de Nota van wijzigingen (stuk nr. 14) zijn die gedeelten van de oorspronkelijke wetsontwerpen, die zijn vervallen dan wel gewijzigd, cursief gezet.

De regering heeft mij medegedeeld, dat dit op verscheidene punten in het gedrukte stuk abusievelijk niet is geschied.

Ten gevolge hiervan moet in de hieronder genoemde gedeelten de tekst als cursief gezet worden beschouwd:

1. op blz. 22 de laatste alinea van de linkerkolom, beginnende met „Bij de Krijgsraden” en eindigende met „worden beschouwd.”;

2. op blz. 32 het in de linkerkolom voorkomende artikel 246, beginnende met „246. Bij gebreke van” en eindigende met „worden benoemd.”;

3. op blz. 42 de derde alinea van de linkerkolom, beginnende met „9a. De Vlootvoogd” en eindigende met „aanhangig is gemaakt.”.

Voorts merk ik op, dat in het formulier van afkondiging van de wetsontwerpen nrs. 15 en 16 een misstelling voorkomt.

In de vierde alinea hiervan dient na de woorden „Raad van State” te worden ingevoegd: van het Koninkrijk.

Deze wijziging zal worden aangebracht.

In behandeling komt het wetsontwerp Wijziging van het militair strafprocesrecht (5169, R 112, nr. 15).

De algemene beraadslaging heeft reeds plaatsgehadt.

In behandeling komt artikel I, waarop is voorgesteld een amendement van de heren Van Gelder, Moorman, jonkvrouw Wittewaall van Stoetwegen, de heren Meulink en Couzy (stuk nr. 28), strekkende om het vijfde lid van het nieuw voorgestelde artikel 7, luidende:

„De Commanderende Officier rapporteert elk geval, waarin het voorlopig arrest langer dan 4 dagen duurt, rechtstreeks aan de Commanderende Generaal, onder wie de verdachte ressorteert.”,

in dien zin te wijzigen, dat vóór het woord „rechtstreeks” wordt ingevoegd: terstond.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, acht de heer Van Gelder dit amendement schriftelijk reeds voldoende toegelicht.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De regering neemt het amendement over.

Aangezien het amendement van de heer Van Gelder e.s. (stuk nr. 28) door de Regering is overgenomen, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Voorzitter e.a.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, heeft de bijzondere commissie tegen deze door de Regering aangebrachte wijziging geen bezwaar.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het gewijzigde artikel I wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

In behandeling komt artikel II, waarop is voorgesteld een amendement van de heren Van Gelder, Moorman, jonkvrouw Wittewaall van Stoetwegen, de heren Meulink en Couzy (stuk nr. 28), strekkende om in het vijfde lid van het nieuw voorgestelde artikel 6, luidende:

„De Commanderende Officier rapporteert elk geval, waarin het voorlopig arrest langer dan 4 dagen duurt, rechtstreeks aan de Vlootvoogd, onder wie de verdachte ressorteert.”,

in dien zin te wijzigen, dat vóór het woord „rechtstreeks” wordt ingevoegd: terstond.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, acht de heer Van Gelder dit amendement schriftelijk reeds voldoende toegelicht.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ook dit amendement neemt de regering gaarne over.

Aangezien het amendement van de heer Van Gelder c.s. (stuk nr. 28) door de Regering is overgenomen, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, heeft de bijzondere commissie tegen deze door de Regering aangebrachte wijziging geen bezwaar.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het gewijzigde artikel II wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Door de Regering is in artikel III een wijziging aangebracht na het uitbrengen van het eindverslag.

Naar mij blijkt, heeft de bijzondere commissie tegen deze wijziging geen bezwaar.

De artikelen III tot en met VIII worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: In artikel IX is door de Regering na het uitbrengen van het eindverslag een wijziging aangebracht.

Naar ik verneem, heeft de bijzondere commissie tegen deze wijziging geen bezwaar.

Artikel IX en de beweegreden van het wetsontwerp worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het wetsontwerp wordt, nadat de bijzondere commissie tot aanvaarding heeft geadviseerd, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

In behandeling komt het wetsontwerp Wijziging van het materiële militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht (5169, R 112, nr. 16).

De algemene beraadslaging heeft reeds plaatsgehad.

In behandeling komt artikel I, waarop is voorgesteld een amendement van de heren Couzy, Meulink, Van der Veen, Van Gelder en Ritmeester (stuk nr. 27, I), strekkende om de voorgestelde wijziging van artikel 25 te vervangen door:

In artikel 25 wordt aan het gestelde onder 1° toegevoegd: buiten tijd van oorlog kan deze straf uitsluitend worden opgelegd aan hen, die de leeftijd van 25 jaar nog niet hebben bereikt.

Couzy e. a.

De heer **Couzy** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Door hen, die bemoeienis hebben met de praktijk van het militaire straf- en tuchtrecht, is voor zover mij bekend nimmer de afschaffing van de straf van verlaging voorgestaan. Wel zijn er stemmen opgegaan tegen het te absolute karakter van de straf, die slechts degradatie doch geen retrogradatie (het terugbrengen tot een lagere rang) mogelijk maakt. Er waren er, die bezwaar maakten tegen de woorden „onwaardig of ongeschikt” en die de rechter wilden vrijlaten voor wat betreft de motivering van de op te leggen straf. Er waren er ook, die meenden, dat de straf praktisch toch zelden werd gehanteerd tegen een ouder of hoger beroepsmilitair, zodat dan ook beter een beperking in de wet zou kunnen worden aangebracht door de straf alleen toe te laten tegen gegradeerden beneden een zekere rang of leeftijd. Maar van drang naar volledige afschaffing is nooit sprake geweest.

Nu zeggen de bewindslieden in de memorie van antwoord, dat zij zich met de beschouwingen, welke in het voorlopig verslag tegen de afschaffing van verlaging zijn ingebracht, in verschillende opzichten kunnen verenigen, doch dat zij niet de conclusie delen, dat deze straf voor onderofficieren dient te worden gehandhaafd. Men zou nu kunnen verwachten, dat op de in het voorlopig verslag gestelde argumenten zou worden ingegaan, maar niets is minder waar. Volstaan wordt met een herhaling van hetgeen in de memorie van toelichting dienaangaande wordt gesteld, zonder dat ook maar een poging wordt gedaan de in het voorlopig verslag aangevoerde argumenten te weerleggen of te ontzenuwen.

Bovendien wordt de verklaring, dat handhaving van deze straf in vredetijd niet onontbeerlijk is, teniet gedaan door de over 1962 verstrekte getallen. Een dergelijke verklaring zou waarde hebben, indien de oplegging van deze strafsoort nooit of praktisch nooit voorkwam. De getallen wijzen evenwel anders uit.

Zonder de reeds in het voorlopig verslag opgesomde bezwaren in extenso te herhalen, ben ik ervan overtuigd, dat, ten gevolge van het afschaffen van de straf van verlaging na een veroordeling door de rechter op veel uitgebreider schaal dan vroeger gebruik zal moeten worden gemaakt van ontslag, ontnemen van de rang of terugstelling bij administratieve maatregel. Hoewel de administratie deze bevoegdheid dient te behouden, zal de hantering in dergelijke gevallen de indruk en het gevoel geven van dubbele bestraffing, terwijl de vermenigving van strafrechtelijke en administratieve maatregelen de rechtszekerheid niet bevordert.

Bovendien wordt daardoor aan dienstplichtigen — niet militair ambtenaar zijnde — de mogelijkheid in beroep te komen, welke mogelijkheid zij bij bestraffing door de rechter of de commandant wel bezitten, ontnomen.

Het instellen van een nieuwe beroepsmogelijkheid voor die categorie zal nist eenvoudig wezen.

Meegaande met de gedachte, dat de straf voor oudere hogere onderofficieren onaanvaardbare gevolgen kan medebrengen, zou ik de verlaging in vredetijd willen beperken tot de leeftijd van 25 jaar. Voor jeugdige onderofficieren veelal een minder zware straf dan ontslag uit de dienst, waardoor hun de mogelijkheid tot een militaire loopbaan niet wordt ontnomen; voor de dienstplichtige onderofficieren een onmisbaar correctiemiddel, met handhaving van de reeds bestaande mogelijkheid tot beroep.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Het is uit het verslag van het overleg van de commissie met de regering wel duidelijk, dat veel aandacht aan dit vraagstuk is gegeven. Als ik nu de achtergrond tracht te bevroeden van het regeringsontwerp en de gedachten van hen, die de regering in dezen steunen, geloof ik, dat ik er het dichtst bij kom, als ik zeg, dat toch die door de rechter opgelegde straf van verlaging — wij zullen het straks ook nog hebben over de door de tuchtrechter op te leggen straf van verlaging — in het gevoel van vele leden een ontrend karakter heeft met een vaak onoverzienbaar sociaal bijgevolg. Beide punten spreken ons op het

Kranenburg

ogenblik, in deze tijd, minder aan dan vroeger weleens het geval is geweest. Ik geloof met de regering, dat op het ogenblik de vraag moet luiden: is het arsenaal van strafmaatregelen voor de militaire strafrechter en voor de militaire tuchtrechter onvoldoende, als zij straks niet meer in vreedstijd beschikken over de straf van verlaging? Hierop moet ons aanvankelijk antwoord bepaald ontkennend luiden. Het arsenaal wordt aan een kant ingekrompen en aan de andere kant uitgezet. Dit komt straks nog ter sprake bij een volgend amendement, doordat wij — laat ik het maar zo noemen — de geldboete tuchtrechtelijk geïntroduceerd krijgen.

Mijnheer de Voorzitter! Het is niet voor niets, dat de commissie bij de behandeling van dit punt — waarbij mijn fractie en ik althans de regering zouden willen volgen — dat vraagstuk van die administratieve terugzetting aan de orde heeft gesteld. Natuurlijk, wij kennen ook buiten verband met strafzaken en met tuchtzaken terugstellingen, omdat voor zovelen — voor verreweg de meesten van onze militairen — de militaire diensttijd een opleidingstijd is, waarbij men promoties kan maken, die achteraf, in de praktijk gezien, blijken ten onrechte te zijn gegeven. De opleiding in die rang of voor die rang blijkt in de praktijk dan onvoldoende te zijn geweest en de man kan beter zijn militaire ambt vervullen zonder die rang of in een lagere rang dan waarin hij is aangesteld. Er is dus een normale behoefte — zoals in ieder opleidingsinstituut — om een beetje te schikken in de klas, waarin men dienst doet, of in de rang, waarin men dienst doet. Hierover hebben wij het dus eigenlijk niet. Waarover wij het wel hebben, is, dat het ondergaan van een belangrijke strafzaak of een belangrijke tuchtzak door de militair aan het licht kan brengen, dat de militair door omstandigheden, samenhangende met die tuchtzak of strafzaak, ongeschikt is, zijn dienst in een bepaalde rang te vervullen. Nu wordt de rechter de mogelijkheid ontnomen, daarover te oordelen, omdat noch het ontorende, noch het sociale bijgevolg eigenlijk voor de rechter geschikt is om te hanteren, en dan treedt dus de administratie op. De administratie moet dus vaststellen, of de man in deze rang door kan dienen, de verantwoordelijkheid kan blijven dragen, in het licht van wat gebleken is, eventueel in een straf- of tuchtzak. Dit is een zeer gevoelige oordeelvelling. De Minister van Justitie heeft terecht al opgemerkt: het is helemaal niet altijd in het belang van de getroffene, over een administratieve terugzetting een appel in te stellen. In heel veel gevallen zal hij daartoe ook niet overgaan. Het kan een rust voor hem zijn, van de verantwoordelijkheid van een rang verlost te zijn. Het kan ook evident zijn, dat hij de verantwoordelijkheid niet kan dragen, en het is mogelijk, dat hij dit inziet. Juist echter, omdat, hoewel het een administratieve zaak is, de eer als militair hierbij betrokken is, geloof ik, dat wij niet ontkomen aan de verplichting, een zekere rechtsgang, een zeker appel te hanteren en, voor zover het er niet is, in te stellen om deze man het gevoel te geven, dat hij toch ook op dit stuk aan zijn recht kan komen. Ik noem het dan echt „aan zijn recht komen”, want de beide wegen, die de Staatssecretaris zojuist naar voren heeft gebracht, zijn een appel òf bij een militaire meerdere òf bij de hoogste civiele meerdere. Dit zijn nu juist degenen, die in eerste instantie, voor de eerste beslissing, ook al verantwoordelijkheid hebben gedragen. Ik geloof dus, dat deze rechtsgang, hoewel hij in de praktijk heel deugdelijk kan zijn, aan het rechtsbewustzijn van de betrokkene onvoldoende recht doet.

Nu heb ik het gevoel, dat de Minister van Justitie en ik samen toch een bevredigende rechtsgang voor die enkele gevallen van mensen, die vinden, dat zij er behoefte aan hebben en dat hun eer of hun maatschappelijke plaats dit eist, hebben gevonden in het Beroep Administratieve Beschikkingen. Nu weten wij precies welk artikel van de Dienstplichtwet wij moeten uitzonderen van de plaats op de negatieve lijst. Dan hebben wij een appel naar mijn gevoel, wanneer het straks wordt voorbereid door de Raad van State, een zeer levenswijs, een zeer competent college als de Raad van State, waar — dat onderstreep ik — straks de Minister van Defensie zelf met rust zich

Kranenburg e. a.

bij kan neerleggen. Het is vaak een bevrijding, ook voor een bewindsman, van zekere verantwoordelijkheden af te zijn en die in goede rechterlijke handen te weten. Ik doe een beroep op de regering om in deze richting het te zoeken en dat zoeken althans vandaag aan ons te willen toezeggen.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Onze opmerkingen over het amendement op artikel 25 van de wet op het militair strafrecht vallen uiteen in twee categorieën. De eerste categorie betreft de merites van het voorstel als zodanig en de tweede de argumentering. Ik wil met de tweede beginnen. In de toelichting staat, dat, wanneer de straf van verlaging in vreedstijd geheel zou worden afgeschaft, een terugstellen bij administratieve maatregel daarvoor in de plaats zou komen. Dit is mondeling nog eens onderstreept door de geachte voorsteller van het amendement. Ik vind, dat ik daarop even moet terugkomen. Ik meen, dat dit bepaald onjuist is gesteld. De terugstelling bij vonnis van de strafrechter, zo staat in artikel 25, is „op grond van het begane feit”. De man is dus in strijd gekomen met de militaire strafrechter en op grond van het begane feit — en dat moet dus een ernstig feit zijn — wordt de man „onwaardig of ongeschikt geacht” en daar gaan zijn strepen. Nu zegt de geachte afgevaardigde de heer Couzy: wanneer dat nu niet meer strafrechtelijk kan gebeuren, dan gaat men blijkbaar voor een soortgelijk feit — een feit, dat eigenlijk onder de strafwet valt — een administratieve maatregel toepassen. Ik heb groot bezwaar tegen deze wijze van voorstellen. Wat is de administratieve verlaging tot nu toe geweest? Deze is tot nu toe geweest het terugstellen van een man naar een lagere rang, omdat de rang, die hij had bereikt — laat ik het zo uitdrukken — net boven zijn geestelijke plafond was. Die man kon b.v. het gezag niet handhaven, dat bij zijn rang behoorde, of hij kon, technisch gesproken, niet aan de eisen van die rang voldoen. Nu zou het een zeer ernstig verschijnsel zijn, dat de militaire autoriteit, wanneer de strafrechter, die anders dus op grond van een begane feit, dus op grond van een conflict met het militair strafrecht, hem die rang zou hebben ontnomen, nu een administratieve maatregel zou toepassen, waarvan uitgangspunt en doel altijd volkomen anders zijn geweest. Ik heb dus bezwaar tegen deze toelichting en ik wil mij daarvan geheel distantiëren. Wat betreft de zaak zelf, kan ik zeggen, dat wij heel erg gelukkig waren, dat de regering in artikel 25 in zijn vorm van „in tijd van oorlog” tot een nieuwe redactie was gekomen. Aan de andere kant is, in een laat stadium van het overleg, de regering met cijfers gekomen, die vooral voor de Koninklijke Landmacht getuigen van een zekere behoefte aan de mogelijkheid van verlaging. Hierover wil ik gaarne van de zijde van de regering nog iets vernemen. Wij zullen ons standpunt ten opzichte van dit amendement dus laten afhangen van het antwoord van de regering.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Het amendement, dat de geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft voorgesteld, heeft betrekking op een materie, welke verschillende aspecten heeft. Het gaat nl. om de vraag, of in vreedstijd de straf van verlaging in rang moet worden gehandhaafd.

Vanuit haar algemene visie, dat het militaire strafrecht niet onnodig moet afwijken van het civiele recht, heeft de regering ook op het punt van verlaging in rang aansluiting gezocht bij hetgeen gebruikelijk is en bestaande voor burgerlijke ambtenaren.

Ten aanzien van burgerlijke ambtenaren kent met de straf van verlaging in rang niet. Anderzijds heeft het militaire strafrecht toch ook weer een eigen karakter, want de regering heeft die straf in oorlogstijd wel willen handhaven.

Men kan dus niet zeggen, dat het hier een kwestie is van zwart of wit; men zal enigszins moeten nuanceren. De geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft blijkens zijn amendement ook de bezwaren gevoeld van de straf van verlaging, om-

Minister Beerman e. a.

dat hij die wil beperken tot de jeugdige categorie van veroordeelden, die niet ouder zijn van 25 jaar. Ik moet erkennen, dat door die beperking enkele bezwaren tegen die straf in het algemeen wel worden ondervangen. De materie wordt nog gecompliceerder, omdat men hetzelfde resultaat ook bereiken kan langs de administratief-rechtelijke weg, doch dan alleen voor dienstplichtigen.

Terecht is er door de geachte afgevaardigden de heren Kranenburg en Moorman op gewezen, dat het uitgangspunt dan verschillend is. Wanneer men iemand administratief-rechtelijk terugzet, dan zal het gaan om 's mans geschiktheid. Dit zal het beslissende element moeten zijn. Wanneer de administratie, nadat de rechter heeft gesproken, uit vergeldingsstandpunt de administratief-rechtelijke verlaging zou toepassen, is dit mijns inziens onjuist. Aan de andere kant zal bij bijkomende straffen de rechter ook wel eens laten wegen het argument van de geschiktheid, ook in de commune rechtspleging. Ik denk hierbij b.v. aan de ontzetting uit de rijbevoegdheid. Dit is een straf. Maar het is ook mogelijk, dat de rechter tot dit besluit komt, doordat hij de man ongeschikt acht te rijden en wil trachten door een zekere heropvoeding de man meer verantwoordelijkheid bij te brengen.

Men kent in het civiele strafrecht dan ook straf en maatregel.

Nu zou men de verlaging in rang ook kunnen zien als een maatregel. Wanneer ik op dit moment een keuze zou moeten doen, met erkenning van de verschillende aspecten, die er over en weer zijn aan te voeren, ben ik voorshands geneigd vast te houden aan mijn visie, dat verlaging in rang in vredes-tijd niet nodig is, ook al is het waar, dat een rechtspleging, die sterk rekening wil houden met individuele gevallen, moet beschikken over een zeker arsenaal van straffen: de regering beperkt in haar visie dit arsenaal bewust. Toch geloof ik, dat de bezwaren om dat arsenaal iets te completeren niet mogen worden onderschat.

Het is dus niet zo, dat de regering het amendement bepaald afwijst. Zij is bereid te dien aanzien de beslissing aan de Kamer over te laten, met dien verstande, dat er wel technische bezwaren tegen het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Couzy zijn aan te voeren. Wellicht mag ik over dit technische aspect straks spreken, tenzij u het op prijs stelt dat ik het nu doe.

Staatssecretaris **Calmeyer**: Mijnheer de Voorzitter! Aan het genuanceerde betoog van de Minister van Justitie heb ik niet veel toe te voegen. Ik sluit mij daarbij gaarne aan.

In het verslag van het mondelinge overleg met de commissie staat, dat van regeringszijde is gesteld, dat de ernstigste bezwaren tegen handhaving van de straf van verlaging uit marinekringen naar voren zijn gebracht. Bij de Koninklijke Marine bestaat in mindere mate dan bij de Koninklijke Landmacht en Luchtmacht de mogelijkheid om de met verlaging gestrafte over te plaatsen naar een milieu, waarin niemand hem in zijn vorige rang heeft gekend. In het verslag staat voorts, dat land- en luchtmacht zich ten slotte bij de inwilliging van de wens van marine hebben neergelegd. Het is mij een genoegen te kunnen mededelen, dat bij nadere overweging van het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Couzy veel van de bezwaren, die bij mijn collega van Marine bestonden, zijn weggenomen door die limitering beneden de 25-jarige leeftijd. Hoewel de minister en ik erkennen, dat er tegen dit voorstel ook bezwaren bestaan, koesteren wij daartegen geen overwegende bezwaren.

De heer **Couzy** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb, naar ik meen, reeds bij mijn toelichting gezegd, dat er een verwarring is opgetreden, waarbij administratieve en strafrechtelijke maatregelen enigszins door elkaar zijn gehaald. Dit stamt al uit de memorie van toelichting, waarin onder meer is gezegd, dat de verlaging wel kon verdwijnen, aangezien daartegenover terugstelling bij administratieve maatregel zou

Couzy e. a.

kunnen worden toegepast. Ik ben van mening, dat de administratieve maatregel van terugstelling niet in de strafrechtelijke sfeer thuishoort. Het mag alleen geschieden, wanneer blijkt, dat een persoon, zonder in aanraking met de strafrechter te zijn geweest, ongeschikt voor een bepaalde functie is. Dit betreft dus in het algemeen dienstplichtigen. Het middel, dat de regering zegt bij de hand te hebben om deze maatregel te kunnen doen verdwijnen, is m.i. hierop niet van toepassing. De vergelijking, die de Minister met de burgerambtenaren heeft gemaakt, die deze straf niet kennen, is wat onzuiver. Deze kennen immers ook niet de verschillende arreststraffen. Ik meen dus, dat het in het belang van de hierbij betrokkenen moet worden geacht, dat de grens van 25 jaar moet worden gehandhaafd. Ik heb hierbij niet alleen de dienstplichtige onderofficieren op het oog, maar ook jeugdige beroepsonderofficieren, van wie op die manier niet de kans op een volledige militaire loopbaan wordt afgesneden.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Dank zij het genuanceerde betoog van regeringszijde is deze gedachtenwisseling van nuances aan elkaar komen te hangen, met uitzondering, gelukkig, van één punt. Wij hebben nu unaniem de administratieve terugstelling horen losmaken van de tuchtrechtelijke verlaging. Dat is in ieder geval een winstpunt van dit debat. Ondanks alle nuanceringen, heeft het regeringsstandpunt bij onze fractie de voorkeur.

Nu dan toch de techniek ter sprake is gekomen, zou ik een technische vraag willen stellen, nl. of de grens van die 25 niet moet worden gekozen op het moment van ingang van de straf. Welk moment kiezen wij daar precies voor? Het moment van de uitspraak? Er kunnen ook nog appels zijn, appels, die waarschijnlijk in bepaalde gevallen — het behoeven er niet eens zo weinig te zijn — precies over die 25 jaar heen lopen. Bij het tuchtrecht komt straks een zelfde vraag aan de orde. Daar hebben wij ook weer beklagmogelijkheden. Wanneer kiezen wij precies dit ietwat discretionaire moment van die 25ste verjaardag? Daarop zou ik nog gaarne een toelichting van de regering ontvangen.

De heer **Moorman** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Gehoord de uiteenzetting van de regering — die maakte even de indruk een beetje verward te zijn, maar later zijn er weer wat duidelijker contouren naar voren gekomen — en ook gehoord de nadere uiteenzetting van de geachte afgevaardigde de heer Couzy zijn de leden van mijn fractie en ik bereid om het amendement te steunen, zuiver dus op grond van het behoefte element, dat bestaat in de Koninklijke Landmacht en mogelijk ook in de Koninklijke Luchtmacht.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De regering is nog een antwoord schuldig op een concrete vraag van de geachte afgevaardigde de heer Kranenburg, een vraag, die hij terecht heeft gesteld, nl. welk tijdstip is beslissend voor het bereiken van de leeftijd van 25 jaar. Wanneer ik de tekst van het amendement letterlijk neem, zou beslissend zijn het tijdstip van het opleggen van de straf.

De heer **Van Doorn** (K.V.P.): Niet van het gewijsde.

Minister **Beerman**: Niet van het gewijsde. Is het ook niet zo in het kinderstrafrecht, dat het tijdstip, waarop het feit is begaan, ter zake waarvan de vervolging is ingesteld, beslissend is; in het onderhavige geval kan het dan wel zo uitkomen, dat iemand van 26 jaar wordt verlaagd in rang. Ik zou dus als scherpe grens willen aanhouden de leeftijd ten tijde van het begaan van het feit, ter zake waarvan de straf van terugzetting, van verlaging in rang wordt uitgesproken. Maar dan zou het amendement nog iets gewijzigd moeten worden.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Ik zou de voorkeur geven aan de eerste door u genoemde mogelijkheid, nl. dat beslissend is het tijdstip, waarop de rechter de man vóór zich ziet.

Minister Beerman e. a.

Minister **Beerman**: Maar dat geeft dan deze moeilijkheid in de gedachtegang van de geachte afgevaardigde de heer **Kranenburg**, dat, wanneer de man terechtstaat in eerste aanleg en de rechter dan heeft opgelegd de straf van verlaging, hij wellicht in appel zou terechtstaan, terwijl hij inmiddels van 25 26 jaar is geworden, en de straf om die reden door het hoog militair gerechtshof niet meer zou kunnen worden opgelegd.

De heer **Van Doorn** (K.V.P.): Ik heb het gevoel, dat het inderdaad om het tijdstip van de strafoplegging gaat en dat het tijdstip van het plegen van het feit ten aanzien van dit amendement irrelevant is.

Minister **Beerman**: Er staat ook „opleggen”. Ik heb gezegd: in de tekst van het amendement is de strafoplegging beslissend. Ik vraag mij alleen af: bij appel

De heer **Van Gelder** (C.H.U.): Dat staat er ook.

De heer **Van Doorn** (K.V.P.): Dan zal de appelrechter — als ik het betoog van de Minister even mag onderbreken — zich toch afvragen, of de rechter in eerste instantie terecht heeft beslist, zoals hij heeft beslist, of dus op het moment, dat de rechter in eerste instantie besliste, de betrokkene de leeftijd van 25 jaar had bereikt.

De heer **Berkhouwer** (V.V.D.): In het kinderstrafrecht gaat het om de dag van de eerste terechtzitting.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Dat is de eenvoudigste en duidelijkste methode.

Minister **Beerman**: Maar het kan natuurlijk zijn, dat in appel het vonnis van de krijgsraad wordt vernietigd en op andere gronden een straf wordt opgelegd. Wanneer dan in eerste aanleg de straf van verlaging is opgelegd en de man in appel 25 jaar is geweest, zou de straf niet meer kunnen worden opgelegd. Ik neem aan, dat de Kamer met mij van mening is, dat, wanneer het een zuivere bevestiging van het vonnis is, het kan blijven.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Het kan een gedeeltelijke bevestiging van de opgelegde straf zijn.

Minister **Beerman**: Mijnheer de Voorzitter, over de tekst van het amendement zou ik mij even willen beraden.

De verdere behandeling van het wetsontwerp wordt geschorst.

De vergadering wordt te 15.22 uur geschorst en te 15.48 uur hervat.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van het materiële militaire strafrecht en het militaire tuchtrecht (5169, R 112, nr. 16)**.

De **Voorzitter**: Inmiddels zijn aan de leden rondgedeeld de gewijzigde amendementen van de heer **Couzy** c.s. (stuk nr. 29), ter vervanging van die, gedrukt onder nr. 27.

De beraadslaging over artikel I en het daarop voorgestelde amendement wordt hervat.

De **Voorzitter**: De heer **Couzy** heeft het door hem en enige andere leden voorgestelde amendement in die zin gewijzigd, dat het thans luidt:

„In artikel 25 wordt aan het gestelde onder 1°. toegevoegd: buiten tijd van oorlog kan deze straf uitsluitend worden opgelegd aan hen die tijdens de uitspraak van het eindvonnis in eerste aanleg de leeftijd van 25 jaren nog niet hebben bereikt;”.

Naar mij blijkt, acht de heer **Couzy** het gewijzigde amendement voldoende toegelicht.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Technisch lijkt ons het amendement nu verbeterd.

De **Voorzitter**: Ik verzoek de bijzondere commissie, haar oordeel over het amendement van de heer **Couzy** c.s. (stuk nr. 29, I) mede te delen.

De heer **Kranenburg**, plaatsvervangend voorzitter van de bijzondere commissie: Mijnheer de Voorzitter! De meerderheid van de commissie adviseert tot aanneming van deze amendementen.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het amendement van heer **Couzy** c.s. (stuk nr. 29, I) wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De heer **Kranenburg** zal, op zijn verzoek, aantekening worden verleend, dat hij en de overige aanwezige leden van zijn fractie wensen geacht te worden, tegen het amendement te hebben gestemd.

Het gewijzigde Artikel I, waarvan de met betrekking tot artikel 25. voorgestelde wijziging thans luidt:

In artikel 25 wordt aan het gestelde onder 1°. toegevoegd: buiten tijd van oorlog kan deze straf uitsluitend worden opgelegd aan hen, die tijdens de uitspraak van het eindvonnis in eerste aanleg de leeftijd van 25 jaren nog niet hebben bereikt;

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over artikel II, waarop door de heren **Couzy**, **Meulink**, **Van der Veen**, **Van Gelder** en **Ritmeester** zijn voorgesteld twee amendementen, te weten:

één (stuk nr. 29, II A), strekkende om in de voorgestelde wijzigingen van de artikelen 3, 4 en 5 onder „B. Bijkomende Straf” vóór het woord „inhouding” in te voegen: in tijd van oorlog.

en één (stuk nr. 29, II B), strekkende om de met betrekking tot artikel 4, onder 7°, voorgestelde wijziging als volgt te lezen:

Het in artikel 4, onder 7°, gestelde wordt gelezen:

verlaging; buiten tijd van oorlog kan deze straf uitsluitend worden opgelegd aan hen, die ten tijde der eerste strafoplegging de leeftijd van 25 jaren nog niet hebben bereikt.

De heer **Couzy** (V.V.D.) verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement, voorkomende op stuk nr. 29, onder IIA, en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Bij het tot stand komen van de Wet op de Krijgstucht waren alle categorieën militairen beneden de rang van 2de luitenant soldijgenietend. Deze soldij werd toen — blijkbaar vooruitlopend op de 60 jaar later in te voeren 5-daagse werkweek — om de vijf dagen uitbetaald.

Sindsdien zijn de meeste dier categorieën weddegenietend geworden, zodat thans nog slechts dienstplichtige korporaals en soldaten soldijgenietend zijn.

De benaming van de straf „inhouding van soldij” is dan ook niet slechts verouderd, zoals de memorie van toelichting stelt, de straf kan op weddegenietenden bezwaarlijk worden toegepast.

Ten einde de straf weder formeel van toepassing te kunnen doen zijn op weddegenietenden, heeft men de uitdrukking „inhouding van soldij” vervangen door „inhouding van geldelijke militaire inkomsten”. Op aandrang van bepaalde zijde hebben de bewindslieden bij een wijziging deze straf nu ook ingevoegd voor officieren.

Ik meen, dat het de voorkeur verdient een straf, welke slechts zelden wordt toegepast, nog slechts geldt voor enkele categorieën en bovendien sociaal weinig verantwoord is, geheel af te schaffen in plaats van de mogelijkheid tot toepassing uit te breiden tot allen.

Couzy e. a.

Nu weet ik wel, dat de ervaring in Korea heeft aangetoond, dat de inhouding van geldelijke militaire inkomsten in oorlogstijd onder bepaalde omstandigheden niet kan worden gemist als krijgstuuchtelijke straf. Dit behoeft geen bezwaren met zich te brengen.

In oorlogstijd worden de normale militaire inkomsten doorgaans gedelegeerd aan het gezin, waaraan de uitbetaling — zonder enige bemoeienis van de commandanten — centraal geschiedt, terwijl de uitbetaling van kostwinnersvergoedingen door de burgemeesters op overeenkomstige wijze plaats vindt. Uitsluitend het niet gedelegeerde gedeelte, de soldij of de toelage kan dan ook door een inhouding worden getroffen.

In vredestijd ligt deze zaak evenwel anders. Vooral bij de laagst bezoldigden zal het uitermate moeilijk zijn vast te stellen, welk gedeelte zijner inkomsten de militair ter vrije beschikking heeft. Praktisch elke inhouding zal tevens het gezin treffen. Uit dien hoofde zou ik deze straf beperkt wensen te zien tot tijd van oorlog, waartoe mijn amendement strekt.

De heer **Kranenburg** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet of de regering daar ditmaal meer gevoelig voor is dan bij het voorgaande amendement, maar ik zou opnieuw de kant van de regering willen kiezen. Ik vind de uitbreiding van het arsenaal van straffen met een boete wel een eis van deze tijd, ook van een paraat leger in vredestijd. Er zijn nu eenmaal een aantal overtredingen, die wij krijgstuuchtelijke overtredingen kunnen noemen, en daaronder worden herhaaldelijk vervat verkeersovertredingen, waar de tuchtrechtelijke reactie met een boete precies adequaat is en valt binnen het rechtsbewustzijn van de betrokkene. Het is voor de commandant ook een middel voor tuchthandhaving, die in bepaalde omstandigheden het juiste evenwicht tussen vergrijp en vergelding kan weergeven. Dat geldt in vredestijd net als in oorlogstijd. Er zou een bezwaar tegen kunnen worden ingebracht, wanneer deze inhouding, boete, inderdaad een sociaal effect zou hebben. Daaronder versta ik een effect op de gezinsinkomsten van de betrokken militair. Ik geloof, dat de regering in staat is door een behoorlijke tarifiëring bij algemene maatregel van bestuur dat effect te elimineren. Dan vind ik het voor de verhoudingen binnen de krijgsmacht een aanwinst, dat men deze eenvoudige maatregel kan nemen in de tuchtsfeer.

De heer **Van Doorn** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Vooralsnog zijn wij geneigd ter zake van de kwestie, die met dit amendement in het bijzonder aan de orde wordt gesteld, ons op te stellen aan de kant van de regering. De mening, dat een geldboetemogelijkheid wenselijk is, wordt door ons op het eerste gezicht gedeeld. Ik wil intussen graag afwachten welke nadere mededelingen de bewindslieden zullen doen naar aanleiding van de toelichting van de heer Couzy. In verband met die toelichting zou ik het vooral op prijs stellen, als van de zijde van de regering kon worden meegedeeld, of terecht in de toelichting is gezegd, dat het bezwaar tegen het treffen van het gezin zich in oorlogstijd niet voordoet, daar de delegatie dan niet kan worden getroffen. Is het dan inderdaad uitgesloten dat op enigerlei wijze een navordering geschiedt? Overigens wil ik mij vooralsnog gaarne aansluiten bij de gedachtegang, die lag in het betoog van de heer Kranenburg; een boetemogelijkheid op zich zelf lijkt alleszins geschikt, praktisch, en de wenselijkheid, dat in verband met het creëren van die boetemogelijkheid geen te zware geldelijke lasten op het gezin worden gelegd, kan worden beschermd door de nadere maatregel, die uiteraard nog nodig is. Ten slotte zou ik de heer Couzy willen zeggen, dat overigens bij een dergelijke financiële correctie altijd enigermate een gezin van een betrokkene mede wordt getroffen.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Tegenover het tweede amendement van de geachte afgevaardigde de heer Couzy stelt de regering zich bepaald niet genuanceerd op, in dier voege, dat zij meent dit

Minister Beerman e. a.

amendement te moeten ontraden, en wel op de navolgende gronden.

In de eerste plaats komt het mij voor, dat er een zekere tegenstrijdigheid is in de motivering van het eerste amendement en die van het tweede.

Bij het eerste amendement heeft de geachte afgevaardigde de heer Couzy ervoor gepleit, het arsenaal van straffen niet onnodig in te krimpen. Hij heeft met dat amendement succes gehad. Daardoor wordt in het arsenaal van straffen opgenomen de straf van verlaging in rang in vredestijd.

Ik merk op, dat toch ook die straf van verlaging in rang meebrengt gevolgen voor het gezin, nl. qua inkomsten. Men kan niet het ene amendement voorstellen en daarbij de gevolgen voor het gezin op de koop toe nemen en dan prompt daarop een tweede amendement indienen, waarbij het arsenaal van straffen wordt beperkt met het oog op de gevolgen, die de straf voor het gezin zou kunnen hebben. Bovendien meen ik, dat die gevolgen voor het gezin bepaald overdreven zijn. De straf van geldboete heeft verschillende voordelen. In de eerste plaats is het voordeel ervan, dat deze straf sterk individualiserend kan werken en sterk individueel kan worden toegepast. Het tweede voordeel van deze straf is, dat zij naar buiten niet zichtbaar is. Dit geldt met name als voordeel voor een strafoplegging aan een officier.

De geachte afgevaardigde de heer Kranenburg heeft er reeds op gewezen, dat bij verkeersovertredingen geldboetes alleszins passende straffen zijn.

Ten slotte wil ik erop wijzen, dat in artikel 25 aan het slot voorzien is de mogelijkheid, dat de Minister van Defensie bepaalt, dat ook andere delen van de geldelijke militaire inkomsten, hetzij bij alle, hetzij bij bepaalde categorieën militairen niet aan de inhouding in de vorige leden bedoeld, zijn onderworpen. Dit leidt tot de conclusie, dat de vrees, die de geachte afgevaardigde de heer Couzy heeft uitgesproken, niet gefundeerd is, omdat daarin is voorzien in artikel 25. Afgezien van de materiële bezwaren merk ik op, dat uit een oogpunt van techniek het amendement van de geachte afgevaardigde de heer Couzy niet juist is. Immers, het komt erop neer, dat in de artikelen 3 en 4, waarin wordt gesproken van de krijgstuuchtelijke straffen voor officieren, resp. onderofficieren, wordt ingevoegd, dat de bijkomende straf van inhouding van geldelijke militaire inkomsten alleen kan worden opgelegd in tijd van oorlog.

Wanneer de geachte afgevaardigde daarnaast legt artikel 25, zal hij zien, dat elke straf van licht arrest kan worden opgelegd:

- a. buiten Nederland;
- b. onder feitelijke oorlogsomstandigheden;
- c. aan boord van een oorlogsvaartuig buitengaats.

Uit een oogpunt van systematiek is het bepaald niet juist, dat men bij de opsomming van straffen in de artikelen 3 en 4 een beperking gaat aanbrengen in de mogelijkheid van oplegging, terwijl in artikel 25 reeds veel meer gedetailleerd is voorzien in welke gevallen de straffen kunnen worden opgelegd. Vandaar dan ook, dat, indien de gedachte van de geachte afgevaardigde de heer Couzy een vorm moet krijgen, die in dit wetsontwerp past, mijns inziens het amendement niet moet worden ingediend op de artikelen 3 en 4, maar op artikel 25.

Ik hoop overigens, dat de gedachte van de geachte afgevaardigde de heer Couzy ten aanzien van dit punt niet de grote steun van de Kamer zal krijgen.

De heer **Couzy** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Het argument, dat de geldboete als krijgstuuchtelijke straf een onzichtbare straf is, gaat m.i. niet op, want het is een bijkomende straf. Eerst wordt immers een hoofdstraf opgelegd. Als bijkomende straf kan inhouding van militair-geldelijke inkomsten plaatsvinden.

Bovendien meen ik, dat het bijzonder moeilijk is vast te stellen welk gedeelte van zijn inkomsten de militair ter vrije beschikking overhoudt. Men kan het doen voor ongehuwden,

Couzy e. a.

omdat daarbij precies vastligt hetgeen zij nodig hebben voor huisvesting en voeding. Zodra de militair echter in gezinsverband leeft, is deze beschikking bijzonder moeilijk vast te stellen.

Er heeft hier ook nog het argument geklonken, dat ook het gezin wordt getroffen. Naar mijn mening is er al een belangrijke beperking tot stand gekomen in de vergelijking met verlaging, aangezien de verlaging beneden de 25 jaar geschiedt, zodat een groot aantal van deze onderofficieren en officieren nog geen gezin zal hebben.

De heer **Beerman**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Aan hetgeen ik in eerste aanleg heb opgemerkt heb ik weinig toe te voegen. Het wil mij voorkomen, dat juist bij het opleggen van een geldboete zowel de krijgsraad als het Hoog Militair Gerechtshof alleszins in staat is om rekening te houden met de individuele gezinsomstandigheden. De dosering van de straf kan voor ieder individueel worden vastgesteld.

De **Voorzitter**: Ik verzoek de bijzondere commissie haar oordeel over het amendement van heer Couzy c.s. (stuk nr. 29, II A) mede te delen.

De heer **Kranenburg**, plaatsvervangend voorzitter van de bijzondere commissie: Mijnheer de Voorzitter! Van de aanwezige leden van de commissie zijn er vijf tegen en drie vóór aanneming van het amendement.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, acht de heer Couzy het door hem en andere leden voorgestelde amendement, voorkomende op stuk 29, onder II B, voldoende toegelicht.

Ik verzoek de bijzondere commissie haar oordeel over het amendement van de heer Couzy c.s. (stuk nr. 29, II B) mede te delen.

De heer **Kranenburg**, plaatsvervangend voorzitter van de bijzondere commissie: Mijnheer de Voorzitter! Van de aanwezige leden zijn zeven leden vóór en twee leden tegen het amendement.

De **Voorzitter**: Mag ik de heer Couzy in overweging geven in de laatste regel van zijn amendement „jaar” te vervangen door: jaren, en in overeenstemming met het gebruikte systeem in het wetsontwerp in plaats van „ , onder 7°., te vermelden: onder 7°.

Naar mij blijkt, brengt de heer Couzy deze wijzigingen in zijn amendement aan.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de stemmingen over de amendementen van de heer Couzy c.s. te doen plaatshebben door zitten en opstaan.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik verzoek de leden, die vóór het amendement, voorkomende op stuk 29 onder II A, zijn, op te staan.

Ik constateer, dat het amendement niet is aangenomen.

Ik verzoek de leden, die vóór het amendement, voorkomende op stuk 29 onder II B, zijn, op te staan.

Ik constateer, dat de uitslag van deze stemming niet duidelijk is.

Ik verzoek nu de leden, die tegen het amendement zijn, op te staan.

Ik constateer, dat het amendement is aangenomen.

Het gewijzigde artikel II, waarvan de met betrekking tot artikel 4 onder 7° voorgestelde wijziging thans luidt:

Het in artikel 4 onder 7° gestelde wordt gelezen:

verlaging; buiten tijd van oorlog kan deze straf uitsluitend worden opgelegd aan hen, die ten tijde der eerste strafoplegging de leeftijd van 25 jaren nog niet hebben bereikt.,

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De artikelen III tot en met VI worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: In artikel VII is door de Regering een wijziging gebracht na het verschijnen van het verslag.

Naar mij blijkt, heeft de bijzondere commissie tegen deze wijziging geen bezwaar.

De beweegreden van het wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, adviseert de bijzondere commissie tot aanvaarding van het wetsontwerp.

Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

In behandeling komt het wetsontwerp Wijziging van de Beginselenwet gevangeniswezen in verband met de tenuitvoerlegging van militaire detentie en van de Dienstplichtwet in verband met het vervallen van artikel 69 van de Wet op de Krijgstucht (5169, nr. 17).

De algemene beraadslaging heeft reeds plaatsgehadt.

Het wetsontwerp wordt, na goedkeuring der onderdelen en nadat de bijzondere commissie tot aanvaarding heeft geadviseerd, zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

2488